

СОЦІОДІАГНОСТИЧНІ АСПЕКТИ УКРАЇНСЬКОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ В СОЦІАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ

Статтю присвячено дослідженню аспектів української ментальності в соціальному просторі. Розглянуто основні етапи історичного становлення ментальності українців. Проаналізовано основні особливості вітчизняної ментальності та розглянуто проблему зберігання самоідентичності української нації в умовах сучасності.

Ключові слова: українська ментальність, інтровертивність, кардіоцентричність, індивідуалізм, емоційність.

1. Постановка наукової проблеми

Актуальність дослідження даної проблематики пов'язана насамперед з формуванням змісту і напрямків реформування сучасного українського суспільства, пошуку оптимальних моделей його трансформації. І в цьому контексті особливого значення набувають соціологічні, ментально-психологічні, ціннісно-нормативні, духовні та навіть дещо ірраціональні засади формування нової української державності. Саме завдяки врахуванню у дослідженні українського соціуму його соціальних особливостей відбувається процес поєднання традиції та інновацій, вітчизняного та іноземного досвіду.

Отже, проблема даного наукового дослідження полягає в наявності протиріччя між необхідністю розробки трансформаційної моделі подолання ситуації дефіциту національної єдності та слабкою представленістю в науковій літературі відповідних теоретичних напрацювань, присвячених проблемі соціодіагностичного і соціотерапевтичного вимірів національної ментальності в її дезінтеграційних щодо суспільства вимірах та характеристикам дисфункціональних станів соціальної системи України.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання наукової проблеми

Основою дослідження є роботи українських, російських, французьких, американських та німецьких авторів, основні соціологічні теорії і концепції суспільства, що трансформується, зокрема: концепція “залежного розвитку” Д. Старка, розроблена спільно з Г. Грабером і Л. Брюстером про значення минулих структур і цінностей для спрямованості постсоціалістичної трансформації; концепція соціальних механізмів трансформації Т. Заславської; теорія соціальної трансформації О. Куценко; теорія про вплив масових соціально-психологічних “патологій” на характер трансформаційних процесів Є. Головахи і Н. Паніної, концепція соціально-адекватного управління В. Буреги, регіонально-етносоціологічні дослідження національної свідомості В. Кононова, Т. Єрескової, теорія фрактальної детермінації смислоутворення в соціальних системах Ю. Романенка, а також дослідження А. Шульги та В. Євтуха, пов'язані із етнічністю та етнічною самоідентифікацією.

3. Цілі статті та постановка завдань

Метою статті є проаналізувати дослідження основних аспектів української ментальності в соціальному просторі. З поставленої мети випливають наступні завдання:

- Визначити основні аспекти української ментальності.
- Розробити поняттєво-категорійний апарат для концептуалізації ментального профілю українського суспільства.

4. Виклад основного матеріалу дослідження та обґрунтування отриманих наукових результатів

“Суспільство в первинному сенсі слова означає співтовариство, сумісне життя, асоціацію. Всі істинні соціальні факти за своєю природою психічні”, — відзначає американський соціолог Ф. Гіддінгс в своїй праці “Засади соціології” [Гіддінгс, 1996, с. 291–292].

Повністю погоджуючись із зазначеною думкою, зауважимо, що психічна наповненість будь-яких соціальних фактів забезпечується через ментальні властивості як профільні параметри ментальності.

Під ментальністю ми будемо розуміти “програмне забезпечення” соціальної дії (Парсонс), яке через комунікацію призводить суспільство до усвідомлення спільної (надіндивідної) мети як ментально-відповідного аттрактору [Парсонс, 1998].

Українська дослідниця Л. Бевзенко в своєму дисертаційному дослідженні, у зв'язку із вищезазначеним, відзначає: “Атрактивні структури являють собою області локального порядку, вищого відносно інших областей системи... зменшення ентропії відбувається за рахунок зменшення ступенів свободи (підкреслено мною. — В. К.). Самоорганізаційні механізми соціальної впорядкованості мають у своєму розпорядженні переважно неусвідомлювані психічні змісти (підкреслено мною. — В. К.). Кооперативність, когерентність самоорганізаційних структур виявляє себе як колективність — реальна, а не агрегативна” [Бевзенко, 2005, с. 24–25].

В контексті нашого дослідження є сенс впровадити поняття агрегативної колективності (квазіколективності) та реальної колективності, що відображають функціональні та дисфункціональні прояви ментальності. Адже якщо колективність є переважно явищем психічним, яке відбувається у відповідних соціальних виявах ступеня інтегрованості, кооперованості, когерентності соціальних взаємодій, то ступінь цієї інтегрованості, кооперованості, когерентності може бути різним.

Реальна колективність — це атрибут самоорганізованої (стабілізованої) соціальної системи, що забезпечується атрактивністю цієї соціальної системи та когерентністю елементів цієї системи в її досягненні.

Агрегативна колективність — це атрибут транзитної або ж хаотизованої соціальної спільноти, яка перебуває в стані пошуку аттрактору, що забезпечить суб'єктам цієї спільноти когерентність соціальної системи. Отже, агрегативна колективність є атрибутом спільноти в її еволюціонуванні до рівня соціальної системи.

Л. Бевзенко не інтерпретує поняття когерентності, тому ми обмежимося робочою дефініцією, згідно з якою когерентність визначатиметься як субатрибут реальної колективності, що виявлятиметься в психічній налаштованості членів даної спільноти на атрактивну структуру соціальної системи і, відповідно, подолання агрегативної ентропійності транзитного суспільства.

Як стане зрозуміло далі, ознаки ментальності українського народу (ментальні параметри української етнічності в її узагальненому вияві)

не сприяють формуванню реальної колективності, а є психічним супроводом агрегативної колективності, яка не забезпечує суспільству прагнення до спільної мети і — більше того — істотно загальмовують формування аттрактору соціальної системи, себто, виступають системно-дисфункціональними чинниками.

Дослідження психоетнічних особливостей українського народу на науковому рівні були започатковані у 2-й половині XIX ст. М. Костомаровим (“Дві руські народності”), І. Нечуєм-Левицьким (“Світогляд українського народу”) та В. Антоновичем (“Три національні типи народні”). Потужним стимулом для розвитку цих досліджень став історично об'єктивний процес національного самоусвідомлення і самоутвердження української нації, що розгорнувся на початку XX ст. Відбулося суттєве поглиблення і розширення джерельної бази: до фольклорних, літературних та етнографічних матеріалів були додані літописні джерела, літературні твори давньоруського періоду, джерела іноземного походження та матеріали, накопичені дослідницьким шляхом (порівняльний аналіз зовнішніх ознак українців, антропометричні виміри, опитування населення тощо).

Значних змін зазнала і методологічна база: якщо на початку вона використовувала переважно описовий і споглядальний методи, то відтоді до них додалися історико-порівняльні, емпіричні, соціологічні методи та методи узагальнюючих досліджень, пов'язані з використанням наукових результатів, одержаних у суміжних галузях знань, а також набули поширення теоретичні, зокрема, системні та структурно-функціональні методи досліджень.

В той час як у світовій соціології утвердилися уявлення про поступову еволюцію основних психоетнічних настанов, ментальності загалом під впливом соціокультурних та природних (біологічних) процесів, ця обставина відобразилася і в роботах українських науковців діаспори, зокрема В. Янова [Янів, 1998, с. 67].

Про необхідність “культивування” певних рис ментальності та соціоетнічних ознак з метою вироблення тих якостей, які робили б українців стійкішими щодо зовнішніх впливів, писали Я. Яременко (Ярема), І. Мірчук, І. Гончаренко.

Вже з 1991 р. українські науковці отримали змогу працювати над доробками своїх попередників і продовжити їх дослідження. Протягом останніх 15 років опубліковано ряд монографій і статей, автори яких (В. Бех, В. Євтух, Л. Бевзенко, М. Шульга, Є Головаха, Н. Панина, Н. Бойко, В. Сніжко, М. Розумний, М. Пірен, О. Хрущ, Г. Бій-

чук, О. Гуцуляк, І. Старовойт, М. Продум (І. Каганець), І. Поліщук, В. Дем'яненко, О. Донченко, Ю. В. Романенко та інші) виходять із засадничих уявлень про мінливість у часі соціопсихічних ознак і на цій основі аналізують проблеми подальшого розвитку української нації.

Одними з перших про соціодіагностику перехідних соціальних систем в українській соціології почали вести мову Є. Головаха та Н. Паніна [Головаха, Панина, 1994, с. 41–44], які обґрунтували концепцію соціопатії в транзитних суспільствах. В нашому дослідженні ми будемо намагатись теоретично екстраполювати положення цієї концепції на розробку соціодіагностичної шкали оцінювання дисфункціональних, нефункціональних та соціопатичних станів української ментальності.

В дослідженнях деяких українських вчених виділяються чотири системотворчі психоемційні ознаки ментальності українського народу:

1. Інтровертивність вищих психічних функцій у сприйнятті дійсності, що виявляється у зосередженості особи на фактах і проблемах внутрішнього, особистісно-індивідуального світу.

2. Кордоцентричність, що проявляється у сентименталізмі, чутливості, ліризмі, любові до природи, яскраво відображених у пісенному фольклорі, естетизації народного буття.

3. Анархічний індивідуалізм, партикулярне прагнення до особистої свободи без належного прагнення до державності, належної стійкості, витривалості, відсутність ясних цілей, дисциплінованості і організованості.

4. Перевага емоційного, чуттєвого над моральністю, волею та інтелектом [Пірен, 1996].

Виходячи з виявлених рис, можна припустити, що кожна з них знаходить своє виявлення в тих чи інших особливостях соціальної життєдіяльності і може підлягати, у зв'язку з цим, соціодіагностичній ідентифікації в міжкультурному (кроскультурному) вимірі. Проте, навіть якщо ми абстрагуємося від міжкультурного виміру, у нас є підстави говорити про функціональні та дисфункціональні прояви ментальності в соціальному просторі.

Інтровертивність, кордоцентричність, анархічний індивідуалізм, перевага емоційного, чуттєвого, над моральністю, волею та інтелектом можуть перебувати ближче до полюсу соціальної норми, а можуть виявлятися в соціопатичному континуумі.

Для соціодіагностичного розрізнення цих понять ми маємо дати їх теоретичну інтерпретацію.

Соціальна норма — це сконструйований еталон, що дозволяє визначити певні властивості (процеси, стани) соціальної системи, ментальності, поведінки окремих соціальних суб'єктів та інших соціальних формоутворень, як такі, що відповідають критеріям гомеостазу (балансності та рівно важності). Певна властивість, процес або стан виявляються в нормі, коли вони не порушують соціоекологічну збалансованість, себто, функціонування суб'єкта із заданими властивостями, станами і процесуальними компонентами не призводить до порушення балансності в зовнішньому оточенні (соціальному середовищі), або ж, в термінології Парсонса, виявляється рівновага між функціями ціледосягнення і адаптація [Парсонс, 1998]. В стані соціальної норми суб'єкт не поглинає соціальне середовище настільки, щоб спричинити дисбаланс у системі інтеракцій з іншими суб'єктами, але, з іншого боку, не асимілює власну ідентичність настільки, щоб 100 %-во адаптуватись і втратити “кордони системи” [Luhmann, 1993].

Коли ціледосягнення суб'єкта (а це і є практично конструювання середовища із порушенням рівноваги, гомеостазу і екологічної балансності в інтеракціях з іншими суб'єктами) починає переважати над адаптацією, себто, суб'єкт утворює надсистему (метасистему) по відношенню до інших систем із порушенням їх кордонів, він переходить у нерівноважний стан, що за соціодіагностичною шкалою відповідає граничності (гіпофункціональності, дисфункціональності). Те ж саме спостерігається і тоді, коли суб'єкт виявляє надмірну адаптивність і прагне впустити інші системи у власні кордони: він дає асимілювати себе, а значить, піддається руйнації.

Отже, при відході від соціальної норми у суб'єкта посилюються відцентрові тенденції і починає нарощуватись кількість ознак хаотичного стану. У зв'язку з цим дослідження О. Донченко пропонує цілком справедливе розрізнення трьох станів соціальної психіки, які можуть бути до певної міри екстрапольовані і на соціальну систему, і на ментальність. Авторка розрізняє конвенційний, корегуючий та хаотичний соціетальні стани. За нашим визначенням, дисфункціональному (хаотичному) стану відповідає соціопатія, стану соціальної норми — конвенційний стан, а так званому перехідному (транзитному, граничному) стану соціальної системи — корегуючий.

Аналогічні розрізнення стосуються і ментальних диспозицій, які можуть виявляти себе в стані соціальної норми, граничному вияві та в соціопатичному вимірі. Наближення тієї чи іншої ментальної влас-

тивості спільноти до граничного (соціопатичного) полюсу оціночної соціодіагностичної шкали має супроводжуватись негативними соціальними явищами, які мають макросистемний, мезосистемний та мікросистемний виміри.

Оскільки ментальність, як було з'ясовано вище, виступає деякою проміжною (буферною) зоною між колективним безсвідомим з його архетипікою та макроідентичністю, то при посиленні соціопатичних або ж граничних проявів (гіпофункціональність, соціопатія) дослідники, за допомогою різних методів емпіричного дослідження, можуть фіксувати погіршення різних макропоказників, зокрема, зростання інфляції та безробіття, злочинності, кількості протестних політичних акцій, девіацій, пов'язаних із вживанням психоактивних речовин (наркоманії, проституції, алкоголізму). Всі ці показники "говорять" (звісно, мовою зростаючої динаміки кількісних показників) про нарощування соціопатичності (девіантності).

Варто проаналізувати можливі граничні та дисфункціональні прояви окремих ментальних диспозицій.

Інтровертивність визначається як головна, визначальна ознака українців, що значною мірою обумовлює і їх кордоцентричність, індивідуалізм, емоційність. Інтровертивність виявляється у таких зовнішніх проявах, як замкненість, мовчазність, самозаглибленість, звуження кола спілкування і домінування родинних цінностей над суспільними.

В дисфункціональному (гіпофункціональному) та соціопатичному вимірах дана ментальна риса може виявлятися як "програмне забезпечення" соціального корпоративізму, атомізації (у вигляді, зокрема, регіоналізації), соціальної ізоляції і загалом — послабленню соціальної синергійності (узгодженості, координованості взаємодії різних соціальних суб'єктів заради досягнення соціально-системних цілей).

За шкалою соціальної девіації Р. Мертона, соціопатичні прояви інтровертивності стосуватимуться соціального ескапізму та ретраїзму, себто соціальної поведінки у вигляді втечі, ухилення, уникнення, розривів контактів індивідів та мікрогруп із макросистемними інституціями та утворенням в цих інституціях корпоративно-орієнтованих мікрокластерів, які дисфункціонально впливають на досягнення власне інституційних цілей [Зарубежная социология XX века, 2001].

В економічній підсистемі соціопатична інтровертивність виявлятиметься у вигляді обмеження раціональності та прогностичності

и ставленні до виробництва, переважанні споживчих цінностей над продукуванням.

В політичній підсистемі соціопатична інтровертивність виявлятиметься у вигляді абсентизму і застійного невдоволення, що знаходить вираження в тінізації публічної політики на користь регіональних мафіозних лоббі (які ігнорують навіть інтереси жителів регіонів, дбаючи лише про свої власні, мікрокорпоративні інтереси), слабкому зв'язку владно-законодавчих рішень із їх виконанням (розриви між рішеннями "на папері" і рішеннями "в дії"), загалом, розбіжностями між інституційними нормами і соціальною реальністю (ця особливість стосується вже правової системи України).

В ідеологічному вимірі соціопатична інтровертивність виявляється як нерозбірливість і ідеологічна дифузність, мозаїчність геополітичного вибору (пресловута "багатовекторність"), ситуативна орієнтованість на отримання швидких поточних результатів на користь стратегічних, послабленість національно-державницьких інтенцій при переважанні ліберального космополітизму.

В підсистемі освіти соціопатична інтровертивність виявляється як рецепція і відтворення дидактичних моделей зарубіжних країн при слабкій адаптації і заблокованості структурної будови системоутворюючих ланок управління освітніми закладами, переважанні монологічних дидактичних технологій над інтерактивними та груповими, ставкою на репродуктивні знання-уявлення при їх переважанні (в оцінці кінцевих результатів) над продуктивними знаннями, вміннями та навичками.

Ці ж висновки підтверджуються в роботах інших етносоціологів та етнопсихологів.

Ця риса переважно розглядається як негативна чи така, що продукує негативні прояви. Зокрема, вона несе відповідальність за негативне ставлення до зовнішнього світу на тлі ідеалізації світу внутрішнього. Так, В. Янів вважає, що інтровертивність українця, а водночас і його пасивність та втеча від дійсності, зумовлені впливом несприятливих історико-культурних та геополітичних обставин.

Висновки про інтровертивність вдачі українців ґрунтуються на аналізі найвідоміших постатей українства — Г. Сковороди, М. Гоголя, Т. Шевченка. З інтровертивністю пов'язується і український егоцентризм, що "дає перевагу всьому особистому над усім загальним" і спричинив вже не одну соціально-історичну катастрофу України.

Прагнення до непродуктивного самовираження завдяки соціоцентричним проявам інтровертності не знає меж: “Духовна істота в мені це Божові рівна істота, в ній цілий світ і Бог”, — писав Г. Сковорода. І. Поліщук [Поліщук, 2001] вважає, що інтровертивний індивідуалізм пересічного українця “...має за підсумок егоцентризм, який призводить до знецінення власних авторитетів”.

Від себе у зв'язку з цим уточнимо, що знецінюються не просто соціальні авторитети, а соціальна ієрархічність як така, що призводить на практиці до груповщини, непродуктивної корпоративності та ролювання корупційних практик.

Оскільки корупційні практики виступають своєрідним проявом соціопатії, є сенс стверджувати, що Україна, яка займає одне з перших місць у світі за індексами корупції, отримує свої показники не в останню чергу за рахунок знецінення соціальної ієрархічності. Адже в корупційних практиках йдеться передусім про прагнення будь-яких суб'єктів створювати локальні-ендогенні системи нормативної регуляції, відірвані від макросистем, себто встановлювати нормативні правила гри на макрорівні.

Уявлення про успіх, благо, про можливість людської особистості в українській думці малорозвинуті, примітивні, якоюсь мірою інфантильні. “Українці — природні буддисти. Вони... знаходять вихід не в катарсисі, а в каталепсії. Стороння спостережливість та індіферентність — це реакція безсильної перед світом і перед собою людини”, — зазначає М. Розумний [Розумний, 1995].

Однак, незважаючи на нерозвиненість уявлень про особистість, конфлікт особистого і суспільного вирішувався українцем завжди на користь особистого. Несформованість свого “ми”, своєї соціальної ідентичності призводить до історичних колізій, перегинів, різко полярних суджень про історію, про людство, про державність. Тут, з одного боку, мова може йти про соціальні складові менталітету, а з другого — про вплив ментальності на свідомість соціуму.

Кордоцентричність, як і інтровертивність, має дуальний зміст, поєднує і позитивні, і негативні риси. Якщо вона є домінуючою ознакою (а це більш властиве українським жінкам), то породжує доброзичливе ставлення до інших людей, приязність у стосунках, готовність прийти на допомогу ближньому. Але у поєднанні з інтровертивністю вона стає джерелом бездіяльної мрійливості або пристрасності, спалахів емоцій та емоційних зривів, різкої зміни настрою та впадання у розпач.

В дисфункціональному та соціопатичному вимірах кордоцентричність виявляється у підвладності соціального інтелекту (носієм якого виступає, за визначенням О. Донченко та Ю. Романенко, політична еліта [Донченко, Романенко, 2001]) соціальним настроям, в мінливості та непередбачуваності політичних стратегій, в непослідовності електорату під час виборчих кампаній при виборі кандидатів, загалом — в послабленості централізованого плануючого начала в політиці та адмініструванні при високій залежності від ситуативно-несприятливих соціальних обставин, рівно як і послаблене намагання стратегічно прорахувати настання подібних обставин з боку політичного керівництва.

Найбільш проблемною ознакою українського етносу дослідники вважають індивідуалізм.

Індивідуалізм, який сам собою спонукає до самостійності у хазяйнуванні, підприємливості і відповідальності, є ознакою приналежності до європейського соціокультурного простору і різко контрастує з російським колективізмом. Але у поєднанні з інтровертивністю він породжує ряд соціопатичних проявів у вигляді потягу до псевдодемократизму (охлократизму), який легко набуває соціально-руйнівних (хаотизуючих суспільство) ознак і переростає в анархізм.

Таким чином, можна зробити висновок, що такі аспекти ментального профілю українського суспільства, як індивідуалізм, кордоцентричність, інтровертивність, толерантність, конформність, анархізм, не могли не вплинути на розвиток української держави. Перевага емоційної складової в характері українців не дає можливості чітко сформулювати кроки до омріяної мети та вектор цілей. Водночас усвідомлення відсутності того потрібного вольового, раціонального елемента в національному характері підживлює страх залишитись наодинці з оточуючим світом і спонукає шукати підтримки ззовні чи то в східному, чи західному напрямку.

Література:

1. Бромлей Ю. Национальные процессы в СССР: в поисках новых подходов. — М.: Наука, 1988. — 208 с.
2. Грабовський С. Українська людина та українське буття // Сучасність. — 1997. — № 3. — С. 5–6.
3. Донченко О., Романенко Ю. Архетипи соціального життя і політика: Глибинні регулятиви психополітичного повсякдення. — К.: Либідь, 2001. — 334 с.

4. Дробижєва Л. М. Историческое самосознание как часть национально го самосознания народов. — М.: ИЭН РАН, 1990. — 231 с.
5. Євтух В. Етнічність: Глосарій. — К.: Вид-во НПУ ім. Драгоманова 2009. — 170 с.
6. Зарубежная социология XX века. — Днепропетровск: Издательств ДНУ, 2001. — 336 с.
7. Киричук О. В. Ментальність: сутність, функції, генеза // Тези допові дей, Конференція: Духовність. Ментальність. Саморозвиток особистості. — Київ — Луцьк, 1994. — Ч.1. — С. 11.
8. Коммерсант-Власть. — 1999 г. — № 45. — 16 ноября.
9. Кресіна І. О. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси: Етнополітологічний аналіз. — К., 1998. — С. 200–205.
10. Липинський В. Листи до братів-хліборобів про ідею і організацію українського анархізму. — Київ — Філадельфія, 1995. — 156 с.
11. Лисяк-Рудницький І. Україна між Сходом і Заходом // Лисяк-Рудницький І. Историчні есе: В 2 т. — К., 1994. — Т. 1.
12. Онацький Є. Українська емоційність // Українська душа. — К., 1992. — С. 45.
13. Парсонс Т. Система современных обществ: Пер. с англ. Л. А. Седова, А. Д. Ковалева. — М.: Аспект Пресс, 1998. — 266 с.
14. Поліщук І. Ментальність українства: Політичний аспект // Людина і політика (Київ). — 2001. — № 1. — С. 86–92.
15. Розумний М. Справа честі. Алгоритми національного самоопануван ня. Політичні есе. — К., 1995. — С. 48.
16. Романенко Ю. В. Соціалізація особи: метапрограми та психотехно логічний аспекти. — К.: Вид-во ДУІКТ, 2007. — 407 с.
17. Шангіна Л. Про країну, державу та громадян у перехідному віці // Дзеркало тижня. — 2006. — № 31.
18. Luhmann N. Grundrisse der allgemeiner Sozialtheorie. — Munchen, Beck-Verlag, 1993.

В. И. Крячко

СОЦИОДИАГНОСТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ УКРАИНСКОЙ МЕНТАЛЬНОСТИ В СОЦИАЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ

Статья посвящена исследованию аспектов украинской ментальности в социальном пространстве. Рассмотрены основные этапы исторического становления ментальности украинцев. Проанализированы основные особенности отечественной ментальности и рассмотрена проблема сохранения самоидентичности украинской нации в условиях современности.

Ключевые слова: украинская ментальность, интровертированность, кардиоцентричность, индивидуализм, эмоциональность.

V. I. Krjazhko

SOCIO DIAGNOSTIC ASPECTS OF THE UKRAINIAN MENTALITY IN THE SOCIAL SPACE

The article is devoted to the research of the Ukrainian mentality aspects in the social space. The basic stages of the historical becoming of the ukrainian mentality are considered. The basic features of the native mentality are analyzed and the problem of the storage of selfidentity of the ukrainian nation in the conditions of cohtemporaneity is considered.

Key words: Ukrainian mentality, introvertivity, cardiocentrivity, individualism, emotionality.

УДК 159.9.019.4-057.875

О. В. СКОРЫНИНА-ПОГРЕБНАЯ

САМОРЕГУЛЯЦИЯ ПОВЕДЕНИЯ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЖИЗНЕННЫХ СТРАТЕГИЙ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

Статья посвящена исследованию саморегуляции поведения молодежи. Проанализированы следующие способности, которые присущи студентам-экономистам: способности к планированию, моделированию, адекватной оценке результатов, гибкость поведения, самостоятельность. Выделены модели жизненных стратегий в зависимости от уровня саморегуляции.

Ключевые слова: жизненные стратегии, саморегуляция поведения, молодежь.

Исследование жизненных стратегий приобретает особое значение в условиях глобальных социальных перемен, которые оказывают влияние не только на макросоциальные процессы, но и на жизнь отдельных индивидов, изменяя их ценности, нормы, культуру. Выбор жизненной стратегии приобретает особую актуальность в период студенчества, поскольку данный этап является одним из ключевых периодов жизненного самоопределения, самореализации, связан с необходимостью выбора жизненного пути.

Проблема изучения жизненных стратегий как социального феномена, обладающего сложной структурой исследована в отечественной